

Ἐκ τοῦ ναοῦ ἀπέρχεται ἐν θρησκευτικῇ παρατάξει ἡ συνοδία εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ. Ἐπονται δὲ οἱ νεόνυμφοι κρατούμενοι ἐκ τῶν χειρῶν, καὶ ὀπισθεν αὐτῶν χορὸς γυναικῶν ὁδεύων ᾄδει τὸ ἐπόμενον :

Ἔβγα, μάνα, κυρὰ μάνα,
ἔβγα δέξου τὸν υἱὸ σου,
πάει μονὸς, κί' ἦρθε ζευγάρι.
Ἔβγα δέξου τὸν υἱὸ σου,
ποῦ σοῦ φέρνει μιὰ περδίκᾳ
μιὰ περδίκᾳ ἀχ' τὰ πλάγια.

Εἰσερχομένης τῆς νέμφης εἰς τὴν οἰκίαν, γυνὴ μεσηλιζ καὶ ἐπὶ εὐτεχνίᾳ διακρινομένη, ἐπιθέτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἄρτον καὶ ἐπ' αὐτοῦ τολύπην ἐξ ἐρίου λευκοῦ, σύμβολα εὐζωίας καὶ μακροβιότητος, ἐν ᾧ ὁ χορὸς ᾄδει τὸ ἐξῆς :

Σέβα, σέβα, κυρὰ νέφη, σ' τοῦ κυρῆ γαμπροῦ τὰ σπῆτια
καὶ αὐτοῦ φωλιά νὰ χτίσης, καὶ αὐτοῦ νὰ ξεφωλιάσης.

Ἀκολούθως προσφέρεται γεῦμα ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ εἰς ὅλους. Ἐν ᾧ δὲ οἱ ὑπηρέται τοῦ γάμου παραθέτουσι τραπέζας, διανέμουσιν ἄρτον καὶ διαμελίζουσι τοὺς ἐψημένους ἄμνους, χορὸς μὲν γυναικῶν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων ψάλλει τὰ ἐπόμενα :

1.

Κύρ συμπεθεροὶ καὶ αὐγερινοί,
γιά δὲν τρώτε, γιά δὲν πίνετε.
Μῆναν τὸ ψωμί δὲ σὰς ἄρεσε ;
Μῆναν τὸ κρασί δὲ σὰς ἄρεσε ;
ἀς ἦν καλὰ γαμπρός, σὰς τἀλλάζομε.

2.

Θέλω νὰ καλωριτῶ τὰ θεοφύποιήτου τὴ μάνα,
τ' ἔφαγ' τ' ἔπιε σ' τὴν ἀγγάστρια, καὶ μυρίζ' οὐδὲ της μόσχο.
—Μῆλο ἔφαγ' σ' τὴν ἀγγάστρια καὶ κυδὼν' ἀντὰ γέννηθε,

3.

Ὁ γαμπρός ἀπ' τὴ χαρὰ τοῦ ὡς τὸν οὐρανὸ ἀπέτα
καὶ τὸν Θεὸ παρκαλοῦσε.
—Κύριε μ' κ' οὐρανὲ δός μοι πέρδिका
νᾶχη τὰ φτερά της ἄσπρα, τὰ πλατούργια της γραμμένα.

Οἱ δὲ κεκλημένοι κατήμενοι κατὰ σειρὰν εὐφραίνονται πάντες τρώγοντες καὶ πίνοντες ἐκ τῶν παρακειμένων ἐδεσμάτων καὶ τοῦ οἴνου. Μετὰ δὲ τὸ πέρας τοῦ φαγητοῦ ᾄδουσι πρὸς τῷ ἐπομένῳ ᾄσματι καὶ ἄλλα ἡρωϊκὰ, μὴ ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὸν γάμον. Καλοῦσι δὲ ταῦτα κοινῶς *τραπεζιάτικα*.

Ὁ Γιάννης κάνει τὴ χαρὰ, χαρὰ γιά τὸν υἱὸ του,
κί' ἀχάλεσε συμπεθεροῦς, κί' ἀχάλεσε μ π ρ α τ ῖ μ ο υ ς,
καὶ σύντεκνο δὲν εὑρίσκει νὰ πᾶν νὰ στεφανώσῃ,
κί' ἀχάλεσε τὸ σταυραετὸ νὰ πᾶν νὰ στεφανώσῃ,
κί' ὁ σταυραετὸς ἀντράπηκε νὰ πᾶν χωρὶς κ α ν ῖ σ κ ι,
καὶ πῆρε τὸ δοξάρι του, καὶ πάει νὰ κυνηγήσῃ.

Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας τελοῦσιν ἐν εὐρυχώρῳ χοροστασίῳ τὸν καλούμενον μέγαν χορὸν, ὅπου συγχορεύουσι καὶ

οἱ νεόνυμφοι. Χορεύοντες δὲ ᾄδουσιν ἐν ῥυθμῷ τὰ ἐξῆς :

1.

Ἔβγατ' ἀγόρια σ' τὸ χορὸ, κοράσια σ' τὰ τραγούδια
νὰ ᾄδῃτε καὶ νὰ μάθετε πῶς πιάνεται ἡ ἀγάπη.
Ἀπὸ τὰ μάτια πιάνεται, σ' τὰ χεῖλη κατεβαίνει,
κί' ἀπὸ τὰ χεῖλη σ' τὴν καρδιά, καὶ σ' τὴν καρδιά ριζώνει.

2.

Ἀχ ! κυρὰ συμπεθερά μου, τ' εἶν' ἡ μάχη ποῦ πιασάμε;
κί' ἔστειλες τὸ σταυραετὸ σου, καὶ μοῦ πῆρε τὴν τρυγόνα,
κί' ἀσχημαίν' τὰ κάγκελά μου, καὶ μορφαίνουν τὰ δικά σου.

3.

Νὰ μὴ σὰς κακοφαίνεται πούρθα σ' τὸ μαχαλὰ σας,
ἡμεῖς τόρα θὰ φύγωμε, κί' ὁ μαχαλὰς δικός σας.

Τοῦ τελευταίου τούτου ᾄδομένου, δίδεται οἰνοεὶ τὸ σύνθημα τῆς λήξεως τοῦ γάμου. Οὕτω δὲ περὶ λύχνων ἀφ᾽ ἑαυτοῦ διαλύεται ὁ χορὸς καὶ ἕκαστος τῶν κεκλημένων ἀποχωρεῖ εἰς τὰ ἴδια.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 1 Μαΐου 1883.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

Ο ΣΗΜΑΙΟΦΟΡΟΣ

Α'

Τὸ σύνταγμα ἐμάχετο ἐπὶ ἀνωφερίας τινὸς τοῦ σιδηροδρόμου, χρησιμεῖον ὡς σκοπὸς πάντος τοῦ πρωσοικοῦ στρατοῦ, σεσωρευμένου κατέναντι, ὑπὸ τὸ δάσος. Ἐπυροβολεῖτο ἐξ ἀποστάσεως ὀγδοήκοντα μέτρων. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐφώναζον : Πληνὴδόν ! . . . ἀλλ' οὐδεὶς ὑπήκουε, καὶ τὸ ὑπερήφανον σύνταγμα ἔμενε ὀρθόν, συνησπισμένον περὶ τὴν σημαίαν του. Ἐν τῷ εὐρεῖ ἐκείνῳ ὀρίζοντι τοῦ δύνοντος ἡλίου, τῶν στάχυων τοῦ σίτου καὶ τῶν φορβῶν, ὁ ὄγκος οὗτος ὁ ἀνθρώπινος, ὁ συντεταραγμένος καὶ περικεκαλυμμένος ὑπὸ θολοῦ καπνοῦ ὡμοιάζε πρὸς ποίμνιον καταληφθὲν ἐν ἀνοικτῇ πεδιάδι ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνεμοσροβίλου φοβερᾶς θυέλλης. Καὶ ἔδρεχε πρᾶγματι σιδηρονέπιδος ἀνωφερίας ἐκείνης ! Μόνον αἱ ἐκπυροσφοκροτήσεις ἠκούοντο, καὶ ὁ ὑπόκωφος κρότος τῶν *καβαλαῶν* κυλινδουμένων εἰς τὴν τάφρον, καὶ αἱ σφαῖραι αἱ παλλόμεναι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τοῦ πεδίου τῆς μάχης εἰς τὸ ἄλλο, ὡς τεταμέναι χορδαὶ ἀπαισίου τινὸς καὶ ἡχηροῦ ὀργάνου. Ἐνίοτε ἡ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ὀρθουμένη σημαία, σειομένη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου τῶν μυδραλλίων ἀνστρέπετο ἐν μέσῳ τοῦ καπνοῦ. Τότε φωνὴ ὑψοῦτο σοβαρὰ καὶ ὑπερήφανος δεσποζούσα τῶν πυροβολημάτων, τῶν ψυχωρραγημάτων, τῶν βλαστημιῶν τῶν τραυματιῶν. « Τὴ σημαία, παιδιὰ, τὴ σημαία ! . . » Παρευθὺς εἰς ἀξιωματικὸς, ὥρμα ὡς σκιά ἐν τῇ ἐρυθρᾷ ἐκείνῃ ὁμίχλῃ, καὶ ἡ ἡρωϊκὴ σημαία ἀναβίονσα ἠνοιγε τὰς πτέρυγας τῆς καὶ πάλιν ὑπὲρ τὴν μάχην.

Δις καὶ εἰκοσάκις ἔπεσε!... Δις καὶ εἰκοσάκις ὁ κοντός αὐτῆς ὑπόθερμος ἔτι, ἐκφεύγων χειρὸς θνησκούσης, ἀνηρπάγη, ἠνωρθώθη· καὶ ὅτε, δύνοντας τοῦ ἡλίου, οἱ ἀπομένοντες ἐκ τοῦ συντάγματος—δρᾶξ μὲν ἀνδρῶν—ὑπεχώρησαν ἡσύχως, ἡ σημαία ἦτο πλέον ῥάκος ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ λοχίου Χορνοῦς, τοῦ εἰκοστοῦ τρίτου σημαιοφόρου τῆς ἡμέρας.

B

Ὁ λοχίας οὗτος Χορνοῦς ἦτο γεροντάκος, μὲν γινώσκων νὰ γράφῃ τὸ ὄνομά του, εἶχε δὲ διανύσει εἰκοσὶν ἔτη ὅπως ἀποκτήσῃ τὰ σειρήνια τοῦ ὑπαξιωματικοῦ. Ὅλη ἡ δυστυχία ἦν ὑπέστη ὡς ἔκθετον παιδίον, ὅλη ἡ ἐκ τοῦ στρατῶνος ἀποκτίνωσις, ἐφκίνοντο ἐπὶ τοῦ μετώπου ἐκείνου τοῦ στενοῦ, ἐπὶ τῆς ῥάχεως ἐκείνης τῆς ὑπὸ τοῦ σάκκου κυρτωθείσης. Ἐκτός τούτων ἦτο ὀλίγον τι τραυλός, ἀλλ' ὅπως γείνη τις σημαιοφόρος δὲν ἔχει ἀνάγκην εὐγλωττίας. Τὴν αὐτὴν δὲ τῆς μάχης ἐσπέραν ὁ συνταγματάρχης τοῦ πῶ εἶπε: «Ἐπῆρες τὴν σημαίαν, παλληκάρι μου! λοιπὸν κράτησέ την». Καὶ ἐπὶ τοῦ ἔλεεινοῦ του μανδύου, καταφθαρέντος πλέον ὑπὸ τῆς βροχῆς καὶ τοῦ πυρός, ἡ κάπηλος τοῦ στρατοπέδου ἐπερράψεν ἀμέσως χρυσοῦν σειρήτιον ἀνθυπολοχαγοῦ. Αὕτη ἐγένετο ἡ μόνη ἀλλάζονεῖα τοῦ τεταπεινωμένου ἐκείνου βίου. Διὰ μιᾶς τὸ ἀνάστημα τοῦ γέροντος ὀπλίτου ἠνωρθώθη. Τὸ ταλαίπωρον ἐκεῖνο δν, τὸ εἰθισμένον νὰ βαδίζῃ κεκνυφός, τοὺς ὀφθαλμοὺς χαμαὶ νεύον, εἶχε τοῦ λοιποῦ υπερήφανον τὴν μορφήν, ὑψωμένον πάντοτε τὸ βλέμμα ὅπως βλέπῃ κυματίζον τοῦ ὑφάσματος τὸ ῥάκος, καὶ τῇ αὐτῇ εὐθύτατον, ὑψηλὰ, ὑπεράνω τοῦ θανάτου, τῆς προδοσίας, τῆς εἰς φυγὴν τροπῆς.

Οὐδέποτε εἶδετε τοσαύτῃ εὐδαίμονα ἄνθρωπον, ὅσον ἦτο ὁ Χορνοῦς κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς μάχης, ὅτε ἐκράτει τὸν κοντὸν διὰ τῶν δύο του χειρῶν, στερρότατα ἐν τῷ δερματίνῳ του σωλήνι. Δὲν ὠμίλει, δὲν ἐκινεῖτο. Σοβαρὸς καθάπερ ἱερεὺς, ἐφαίνετο ὥσει κρατῶν ἱερὸν τι. Σὺμπασα ἡ ζωὴ αὐτοῦ, σὺμπασα ἡ δύναμις ἦτο ἐν τοῖς δακτύλοις τοῦ τοῖς συνερρινωμένοις περὶ τὸ περικλήλες τοῦτο χρυσοῦν ῥάκος ἐφ' οὗ ἐπέσκηπτον αἱ σφαῖραι, καὶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ τοῖς μεστοῖς προκλήσεως, αἵτινες ἐθεώρουν τοὺς Πρώσους κατὰ πρόσωπον, ὥσει ἔλεγον: «Δοκιμάσατε δὴ νὰ ἐλθῇτε νὰ μοῦ τὴν πάρετε!»

Οὐδεὶς ἐδοκίμασεν, οὐδ' αὐτὸς ὁ θάνατος. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Βορνῆ, μετὰ τὴν τῆς Γραβελότης, τὰς φονικωτάτας μάχας, ἡ σημαία ἀπῆρχετο πανταχόθεν, διερρηγμένη, τετρημένη, διαφανὴς ἐκ τῶν τραυμάτων· ἀλλὰ

πάντοτε ὁ γηραιὸς Χορνοῦς ἐκράτει αὐτήν.

Γ

Ἐπειτα ἐπῆλθεν ὁ Σεπτέμβριος, ὁ ὑπὸ τὸ Μῆτε στρατός, ἡ πολιορκία, καὶ ἡ μακρὰ ἐκείνη ἐκεχειρία καθ' ἣν ἐσκωρίαζον τὰ τηλεδύλα ἐν τῷ πηλῷ, καθ' ἣν ὁ πρῶτος στρατός τοῦ κόσμου διαφθαρεῖς ὑπὸ τῆς ἀδρανείας, τῆς ἐλλείψεως ζωοτροφιῶν, εἰδήσεων, ἐθνησκον ἐκ πυρετοῦ καὶ ἀνίας παρὰ τὰς πυραμίδας τῶν ὀπλῶν του. Οὕτε ἀρχηγοί, οὕτε στρατιῶται εἶχον πεποίησιν πλέον οὐδεμίαν· μόνος ὁ Χορνοῦς εἶχεν ἔτι ἐμπιστοσύνην. Ἡ τρίχρους σημαία του ἐπεῖχεν αὐτῷ τὸν τύπον τῶν πάντων, καὶ ἐφ' ὅσον τὴν ἡσθάνετο ἐκεῖ, ἐνόμιζεν ὅτι οὐδὲν ἔτι ἀπώλετο. Δυστυχῶς, ἐπειδὴ δὲν ἐμάχοντο πλέον, ὁ συνταγματάρχης ἐφύλαττε τὰς σημαίας παρ' αὐτῷ ἐν τινὶ τῶν προαστείων τοῦ Μῆτε· καὶ ὁ γενναῖος Χορνοῦς ὁμοίαζε σχεδὸν πρὸς μητέρα ἔχουσιν τὸ τέκνον τῆς παρὰ τροφῆς. Εἰς αὐτὴν εἶχεν ἀκαταπαύστως τὸν νοῦν του. Ὅτε δὲ σφοδρῶς κατελκμβάνετο ὑπὸ τῆς ἀνίας, μετέβαινε τρέχων εἰς Μῆτε, καὶ μόνον βλέπων αὐτὴν πάντοτε ἐν τῇ ἰδίᾳ θέσει, ἡσυχον κεκλιμένην ἐπὶ τοῦ τοίχου, ὑπέστρεφεν ἐμπλεως θάρρους, ὑπομονῆς, φέρων μετ' ἐαυτοῦ ὑπὸ τὴν διάβροχον σκηνὴν, ὄνειρα μάχης, πορείων πρὸς τὰ πρόσω, ἐν ᾧ ἡ τρίχρους διεπτυγμένη θὰ ἐκυμάτιζεν ἐκεῖ κάτω ἐπὶ τῶν πρῶστικῶν χαρκαωμάτων.

Διαταγὴ τῆς ἡμέρας τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν κατεκρήμνισε τὰς ὄνειροπολήσεις του. Πρωτῶν τινὰ ὁ Χορνοῦς ἐγερθεὶς εἶδεν ἐν ταραχῇ ὅλον τὸ στρατόπεδον, τοὺς στρατιώτας καθ' ὁμίλους, ἐξηρηθισμένους, ἐξαπτομένους, κραυγὰς λύσσης ἐκβάλλοντας, καὶ δεικνύοντας πάντας τὴν πυγμὴν αὐτῶν πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος τῆς πόλεως, ὥσει ἡ ὀργὴ των ὑπεδείκνυε τινα ἔγχορον. Ἐφώναζον: «Ἄς τὸν ἀρπάξωμεν... ἄς τουφεκισθῇ!...» Οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ ἠνεύχοντο ταῦτα λεγόμενα· ἐβάδιζον κατὰ μόνας, χαμαὶ κλίνοντες τὴν κεφαλὴν, ὥσει ἡσχύνοντο τοὺς ἀνδράς των. Ἦτο ἐπάσιγχοντο, πράγματι. Πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀναγνώσθῃ εἰς ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιᾶδας στρατιωτῶν, καλῶς ὀπλισμένων καὶ ἀκμαίων, ἡ διαταγὴ τοῦ στρατάρχου, ἡ παραδιδούσα αὐτοὺς ἀμαχητὶ εἰς τοὺς πολεμίους.

— Καὶ αἱ σημαίαι; ἠρώτησεν ὁ Χορνοῦς ὠχρίων. Αἱ σημαίαι παρεδίδοντο μετὰ τῶν λοιπῶν, μετὰ τῶν πυροβόλων, τῶν πολεμοφοδίων, μετὰ πάντων.

— Νά... νά... νὰ πάρῃ ὁ διάβολος!... ἐφέλλισεν ὁ ταλαίπωρος. Τὴν ἰδικήν μου ὅ,τι καὶ νὰ κάμουν δὲν θὰ τὴν πάρουν. Καὶ ἤρξατο τρέχων πρὸς τὴν πόλιν.

Δ'

Καί ἐκεῖ ὁμοίως μέγας ἐπεκράτει ἐρεθισμός. Ἐθνοφύλακες, ἄστοι, ἐθνοφρυρὰ ἐκράυγαζον, συνεταράσσοντο. Πρεσβεῖαι παρήρχοντο, φρυάττουσαι, πρὸς τὸν στρατάρχην διευθυνόμεναι. Ἄλλ' ὁ Χορνοῦς οὐδὲν ἐβλεπεν, οὐδὲν ἤκουε. Συνδιελέγετο πρὸς ἑαυτὸν ἀνερχόμενος τὴν λεωφόρον τοῦ Προαστείου.

— Νὰ μοῦ πάρουν τὴν σημαία μου!... Ἀμ' δέ! Εἰμπορεῖ νὰ γείνη αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Ἐχουν τὸ δικαίωμα; Ἄς δώσῃ αὐτὸς εἰς τοὺς Πρώσους ὅσα εἶνε ἰδικὰ του, τὰ χρυσὰ του ἀμάξια, τὰ εὐμορφα ἀσημικὰ ποὺ ἔφερε ἀπὸ τὸ Μεξικόν. . . Μὰ αὐτή. . . αὐτὴ εἶνε ἰδική μου· εἶνε ἡ τιμὴ μου. Ἀπαγορεύω νὰ μοῦ τὴν ἐγγιζούν.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ περίοδοι τῶν φράσεων κατετέμνοντο ὑπὸ τοῦ δρόμου καὶ τῆς τραυλῆς του γλώσσης· ἀλλὰ κατὰ βάθος εἶχε τὴν ἰδέαν του ὁ γηραιός. Ἰδέαν σαφεστάτην, στερεῶς ἀποφασισθεῖσαν, νὰ δράζηται τῆς σημαίας, νὰ φέρῃ αὐτὴν εἰς τὸ μέσον τοῦ συντάγματος καὶ νὰ διέλθῃ διὰ μέσου των Πρώσων, μετὰ τῶν θελόντων νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν.

Ὅτε ἀφίκετο ἐκεῖ, οὐδὲ νὰ εἰσέλθῃ κἂν τῷ ἐπετράπη. Ὁ συνταγματάρχης, μανιώδης ἐπίσης, δὲν ἤθελε νὰ ἰδῇ κανένα, ἀλλ' ὁ Χορνοῦς δὲν ἦτο αὐτῆς τῆς ιδέας· ἐβλασφήμει, ἐφώναζε, συνέσειε τὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ συνταγματάρχου ὑπαξιωματικόν:

— Τὴν σημαία μου.. θέλω, τὴν σημαία μου...

Ἐπὶ τέλους ἠνοίχθη ἐν παράθυρον:

— Σὺ εἶσαι, Χορνοῦ;

— Ναι, συνταγματάρχα μου, θέ. . .

— Τὴν σημαίαν σου τὴν ἐπῆραν εἰς τὸ ὄπλοστάσιον. . . πῆγαινε νὰ σοῦ δώσουν ἀπόδειξι παραλαβῆς. . .

— Ἀπόδειξι παραλαβῆς;.. Νὰ τὴν κάνω τί;

— Εἶνε ἡ διαταγὴ τοῦ στρατάρχου.

— Μὰ συνταγματάρχα! . .

— Ἐφορτώσου με! . . . καὶ τὸ παράθυρον ἐπανεκλείσθη.

Ὁ γηραιὸς Χορνοῦς ἐσφάλλετο ὡς οἰνόφλυξ.

Ἀπόδειξι... ἀπόδειξι...», ἐπανελάμβανε μηχανικῶς.

Τέλος πάντων ἤρξατο πάλιν βαδίζων, ἐν μόνον ἀνακυκλῶν κατὰ νοῦν, ὅτι ἡ σημαία ἦτο ἐν τῷ ὄπλοστασίῳ καὶ ὅτι πάσῃ θυσίᾳ ἔπρεπε νὰ τὴν ἀνακτήσῃ.

Ε'

Αἱ πύλαι τοῦ ὄπλοστασίου ἦσαν ὀρθάνοικτοι, ὅπως διέλθωσιν αἱ φορτηγίδες ἀμάξαι τῶν Πρώσων, αἱ ἀναμένουσαι παρατεταγμέναι ἐν τῇ αὐλῇ. Ὁ Χορνοῦς εἰσελθὼν ἐφρικίασε. Πάν-

τες οἱ ἄλλοι σημαιοφόροι ἦσαν ἐκεῖ, πεντήκοντα ἢ ἐξήκοντα ἀξιωματικοί, κατατεθλιμμένοι, σιγήλοὶ· βλέπων δέ τις τὰς σκυθρωπὰς ἐκείνας ἀμάξας ὑπὸ τὴν βροχὴν, τοὺς ἀνδρας ἐκείνους τοὺς συνηθροισμένους ὀπισθεν, ἄσκεπείς, θὰ ἔλεγεν ὅτι ἦτο κηδεία.

Ἐν γωνίᾳ τινί, πᾶσαι αἱ σημαῖαι τοῦ στρατοῦ τοῦ Βαζαίν, συνεσωρεύοντο, συμπεφυρμέναι ἐπὶ τοῦ λασπώδους λιθοστρώτου. Οὐδὲν θλιβρώτερον, τῶν μεταξίνων ῥακῶν ἐκείνων, τῶν ἐρειπίων ἐκείνων τῶν χρυσῶν κροσσῶν καὶ τῶν τορευτῶν κοντῶν, πάσης ταύτης τῆς ἐνδοξοῦ ἀποσκευῆς, ἐρριμένης χαμαὶ, ῥυπαινομένης ὑπὸ τῆς βροχῆς καὶ τῆς λάσπης. Ἀξιωματικὸς τις τῆς διοικήσεως, τὰς ἐλάμβανεν ἀνά μίαν, καὶ ἕκαστος σημαιοφόρος ἀμα τῇ ἐκφωνήσει τοῦ συντάγματος τοῦ προῦχέει ὅπως λάβῃ ἀπόδειξιν παραλαβῆς. Ἀκαμπτοι, ἀπαθεῖς, δύο Πρώσοι ἀξιωματικοὶ ἐπέβλεπον τὴν ἐπὶ τῶν φορτιγίδων ἀμαξῶν φόρτωσιν αὐτῶν.

Καὶ ἀπήρχεσθε οὕτω, ὦ ἱερὰ ἐνδοξὰ ῥάκη, διαπτύσσοντα τὰς σχισμὰς ὑμῶν, διασαροῦντα τὸ λιθόστρωτον θλιβρώδες, ὡς πτηνὰ τεθραυσμένους ἔχοντα τὰς πτέρυγας. Ἀπήρχεσθε φέροντα τὸ αἶσχος, τὸ ὁποῖον φέρουσι πάντα τὰ ὠραῖα πράγματα μιναιόμενα, καὶ ἕκαστον ὑμῶν συναπῆγε μετ' ἑαυτοῦ μέρος τῆς Γαλλίας. Ὁ ἥλιος τῶν μακρῶν πορείων παρέμενε ἐν ταῖς παρελθούσαις πτυχαῖς ὑμῶν. Ἐν τοῖς σημείοις τῶν σφαιρῶν διετηρεῖτε τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἀγνώστων νεκρῶν, οἵτινες ἔπεσαν τυχαίως ὑπὸ τὴν σκοπευομένην σημαίαν. . .

— Χορνοῦς, ἡ ἰδική σου. . . Σε φωνάζουν. . . πῆγαινε νὰ πάρῃς τὴν ἀπόδειξί σου.

Ἀπόδειξιν ἐκεῖνος εἶχε κατὰ νοῦν!

Ἡ σημαία ἦτο ἐκεῖ ἐνώπιόν του. Ἦτο ἡ ἰδική του, ἡ ὠραιότατη, ἡ μάλιστα πασῶν ἡ κρωτηριασμένη. . . Καὶ ἐπαναδύετο αὐτὴ ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο εἰσέτι ἐπὶ τῆς ἀνωφερείας. Ἦκουε συρίζουσας τὰς σφαίρας, καὶ τὴν φωνὴν τοῦ συνταγματάρχου: «Τὴ σημαία, παιδιά μου! . . .» Ἐπειτα ἔβλεπε τοὺς εἰκοσιδύο συμμαχητὰς τοῦ χαμαὶ, καὶ ἑαυτὸν εἰκοστὸν τρίτον ὁρμῶντα ὅπως ἀνεγείρῃ, ὑποβαστάσῃ τὴν δυστυχῆ σημαίαν σφαλλομένην δι' ἑλλειψίν βραχιόνων. Ἀ! τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἶχεν ὀρκισθῆ νὰ τὴν ὑπερασπισθῇ ἄχρι θανάτου. Καὶ τώρα. . .

Ἐπὶ τῇ σκέψει ταύτῃ, ὅλον τὸ αἷμα αὐτοῦ ἀνέβη εἰς τὴν κεφαλὴν του. Ἐξάλλος, ἐκφρων, ὠρμησεν ἐπὶ τὸν Πρώσον ἀξιωματικόν, ἀπέσπασεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν φιλτάτην σημαίαν, ἥς ἐδράξατο διὰ τῶν δύο του χειρῶν· εἶτα ἐπειράθη νὰ ὑψώσῃ αὐτὴν εἰσέτι, ὑψηλὰ, εὐθυτάτην, κραυγάζων: «Τὴ σημ. . .», ἀλλ' ἡ φωνὴ του ἔστη ἐν τῷ βᾶθει τοῦ λάρυγγος αὐτοῦ. Ἡσθάνθη τὸν κοντὸν τρέμοντα ἐν ταῖς χερσίν αὐτοῦ. Ἐν

τῷ ἄερί. εἰς αὐτὸ τῷ ἄδρανεϊ, τῷ νεκρῷ ἐκείνῳ ἄερί. τῷ τόσον βαρέως ὑπερκαθημένῳ τῶν παρὰ δίδομένων πόλεων, αἱ σημαῖαι ἡδυνάτου πλεόν. νὰ κυματίσωσιν, οὐδὲν τὸ ὑπερήφανον ἡδυνάτο πλεόν νὰ ζήσῃ. . . Καὶ ὁ γηραιὸς Χορνοῦς κατέπεσε νεκρὸς, ὥσπερ ὑπὸ κεραυνοῦ βληθείς.

[Alphonse Daudet]. Α. Π. Κ.

ΑΠ' ΑΘΗΝΩΝ ΕΙΣ ΣΠΑΡΤΗΝ

Πρὸ πολλοῦ χρόνου διενεοῦσθην νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν ἀντίπαλον τῶν Ἀθηνῶν πόλιν τῆς Πελοποννήσου Σπάρτην, ἀλλ' αἱ μελέται μου ἐπὶ μακρὸν χρόνον μὲ ἐκώλουν νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην, οὐχ ἦττον παρὰ τὴν ἀδημονίαν μου ταύτην νῦν ὅτι νῦν ἐσχάτως συνοδοιπόρον τὸν περιφανῆ καθηγητὴν κύριον Α. Η. Sayce ἐξ Ὀξωνίας, εἰς ὃν δὲν δύναμαι ἢ νὰ ἐκφράσω καὶ ἐνταῦθα τὰς ἐνθέρμους μου εὐχαριστήσεις δι' ὅσα παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ περιηγήσει ἔμαθον.

Οὕτω λοιπὸν ἀμφότεροι ὑπὸ κοινῆς ἐπιθυμίας ἀγόμενοι ἐγκατελείψαμεν τὰς Ἀθήνας τὴν πρωίαν τῆς 19 Φεβρουαρίου κατελθόντες διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς Πειραιᾶ, καίτοι ὁ καιρὸς ἦτο λίαν ψυχρὸς καὶ αἱ πέριξ σειραὶ τῶν ὁρέων χιόνι κεκαλυμμέναι. Ἐκεῖ ἐπεβίβασθημεν ἐπὶ τῆς «Ἐλπίδος», ἀτμοπλοίου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρίας καὶ περὶ τὴν 7ην ὥραν ἀπῆραμεν ἐκ Πειραιῶς.

Μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ λιμένος ἐξοδὸν ἡμῶν εἰχομεν ἄνεμον λίαν παγερόν, ἀλλ' ἡ λαμπρὰ θέα τῶν πέριξ ἐκράτει ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ἀριστερᾷ βλέπει τις τὸν τάφον τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ἐνθυμεῖται τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο ἐπιγράμμα:

Ὁ σὸς δὲ τύμβος, ἐν καλῷ κεχωσμένος
Τοῖς ἐμπόροις πρόσφρησις ἔσται πανταχού,
Τοῖς τ' ἐκπλέοντας εἰσπλέοντας τ' ὕψεται,
Χωπὸταν ἄμιλλα τῶν νεῶν, θάσσεται ἰ.

περαιτέρω δεξιᾷ τὴν θεῖαν νῆσον Σαλαμῖνα, κειμένην κατέναντι τῆς Ἐλευσίνος καὶ καθήκουσαν μέχρι Μεγαρικῆς, ἔχουσαν μῆκος 80 σταδίων καὶ σχῆμα ὠσειδές. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς ἀκτῆς ἐκτείνεται τὸ πρὸς τὴν παρὰ τῆς Ἀττικῆς μακρὸν καὶ βραχὺδες αὐτῆς ἀκρωτήριον Κυνόσουρα καὶ νῦν Ἀγία Βαρβάρα, πρὸ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὁ βράχος Ψυτάλεια. Εἰς τοῦτο τὸ μεταξύ τῆς νήσου καὶ τῆς Ἀττικῆς στενὸν συνεροτήθη ὡς γνωστὸν τῷ 480 π. Χ. ἡ μεταξὺ Περσῶν καὶ Ἑλλήνων ναυμαχία.

Μετὰ τὴν Σαλαμῖνα ἠρξάμεθα παραπλέοντες ἐπ' ἀριστερᾷ τὴν ἀνώμαλον νῆσον Αἰγίναν, ἣν λύμην τοῦ Πειραιῶς ὁ Περικλῆς ὠνόμασεν,

1. Πλουταρχ. Θεμιστοκλ.

καὶ ἥτις ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας εἶνε λίαν δύσβατος καὶ ἔχει ἀποτόμους ἀκτὰς, ἐν ᾧ πρὸς νότον ἔχει λόφους καὶ πεδιάδας, δένδροφύτους καὶ μικροὺς πρασίνοὺς ὄρους εἰσχωρῶντας εἰς τὴν ξηράν. Τὰ λείψανα τῶν κτιρίων τοῦ λιμένος καὶ ἡ καλῶς διατετηρημένη προκυμαία ἐνθυμίζουσι τὴν παλαιότεραν ἀκμὴν τῆς νήσου.

Καθ' ἱστορίαν γνωρίζομεν ὅτι ἐν Αἰγίνῃ διὰ Φεῖδωνος τοῦ Ἀργείου ἐλόπησαν τὰ παλαιότερα νομίσματα ἐν Ἑλλάδι.

Ἐντεῦθεν στρέφοντες τὸν ὀφθαλμὸν πρὸς τὴν ἀπέναντι στερεὰν βλέπομεν ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου παραθαλάσσιον πόλιν, τὴν Ἐπίδαυρον, ἐν ᾗ διὰ τῶν ἐπ' ἐσχάτων γενόμενων ἀνασκαφῶν ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας ἤχθησαν εἰς φῶς πολύτιμα τῆς ἀρχαιότητος ἔργα, οἷον περίφημον θέατρον καὶ ἡ θόλος τοῦ Πολυκλείτου, ἣν μετὰ θαυμασμοῦ περιγράφει ὁ Παυσανίας.

Μετὰ τὴν Ἐπίδαυρον ἐφθάσαμεν εἰς τὴν νῆσον Πόρον, τὴν ἀρχαίαν Καλαυρίαν ἢ Καλαύρειαν, κειμένην κατέμπροσθεν τοῦ λιμένος τῆς Τροιζήνης Πώγωνος. ἦτο δὲ ἐξ ἀρχῆς ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅτε οἱ Δελφοὶ ἦσαν ἱεροὶ τοῦ Ποσειδῶνος· ὕστερον δὲ ἀντήλλαξαν, ὡς ἐμυθεύετο, οἱ θεοὶ οὗτοι, καὶ ὁ μὲν Ἀπόλλων ἔλαβε τοὺς Δελφούς, ὁ δὲ Ποσειδῶν τὴν Καλαυρίαν, ἐν ᾗ εἶχε καὶ ναόν. Ἐν Καλαυρίᾳ κατεδιώχθη ὡς γνωστὸν καὶ ἀπέθανεν ὁ μέγιστος τῶν ῥητόρων τῆς ἀρχαιότητος ὁ Δημοσθένης.

Ἡ νῦν καμώπολις Πόρος κεῖται ἐπὶ τοῦ πρὸς δυσμὰς πετρώδους ἀκρωτηρίου, σχηματίζοντος χερσόνησον συνεχομένην τῇ ὅλῃ νήσῳ διὰ χθαμαλοῦ καὶ μικροῦ ἀμμόδους ἰσθμοῦ, ὁσάκις δὲ πνεύση σφοδρὸς ἄνεμος ἀπ' ἀρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἡ θάλασσα ἐξογκουμένη καλύπτει τὸν ἰσθμὸν τοῦτον καὶ τότε φαίνεται ὀφθαλμοφανῶς ἡ νῆσος. Ἡ κώμη εἶνε νεωτέρα κατασκευῆς, οὕσα δὲ ὠκοδομημένη ἐν σχήματι πυραμίδος ἐπὶ κατωφερείας λόφου πετρώδους, φθάνει μέχρι τῆς θαλάσσης· αἱ δὲ οἰκίαι φαίνονται σσωρευμέναι καὶ εἰς πᾶσαι δωματοσκηπεῖς ὡς αἱ τῶν Κυκλάδων νήσων· αἱ ἀγυαὶ στεναὶ καὶ ἀκάθαρτοι καὶ μόνον ἡ κρηπίς εἶνε λιθόστρωτος· στεροῦνται δὲ οἱ κάτοικοι τοῦ Πόρου καὶ πυροξύλων καὶ ὕδατος, δύο ἀναγκαιοτάτων εἰδῶν ἅπερ προμηθεύονται ἐκ τῆς ἀπέναντι ξηρᾶς. Εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας τῆς κωμοπόλεως κεῖνται τὰ ἑρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ κορυφῆς λόφου ὑψομένου 1000 πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· οὐδεὶς κίων διαμένει ὀρθός, καὶ ἐξ αὐτοῦ μόνον συντρίμματα σώζονται, ὧν τεμάχια πινὰ δεικνύουσιν ὅτι ὁ ναὸς ἦν μετρίου μεγέθους καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν κίωνων αὐτοῦ ἦν Δωρικῆς τάξεως.